

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-17-90>

УДК 336.5.02

Сучасний стан державного фінансування фізичної та медичної реабілітації в Україні

Ткачук І.Я.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Ібрагімова Л.С.

старший викладач кафедри внутрішньої медицини,
фізичної реабілітації та спортивної медицини
Буковинського державного медичного університету

Ібрагімов Е.Ю.

викладач кафедри внутрішньої медицини,
фізичної реабілітації та спортивної медицини
Буковинського державного медичного університету

У статті обґрунтовано необхідність здійснення фінансування з державного бюджету України заходів медико-фізичної реабілітації. Висвітлено особливе ставлення до фізичної та реабілітаційної медицини в Європі. Розглянуто основні цілі створення у 1989 р. Білої книги з фізичної та реабілітаційної медицини. Проаналізовано окремі статті фінансування з державного бюджету реабілітації в Україні. Наголошено на відсутності системності у відповідному фінансуванні.

Ключові слова: державний бюджет, реабілітація, фізична реабілітація, Біла книга з фізичної та реабілітаційної медицини.

Ткачук И.Я., Ибрагимова Л.С., Ибрагимов Э.Ю. СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ ФИЗИЧЕСКОЙ И МЕДИЦИНСКОЙ РЕАБИЛИТАЦИИ В УКРАИНЕ

В статье обоснована необходимость осуществления финансирования из государственного бюджета Украины мероприятий медико-физической реабилитации. Освещено особое отношение к физической и реабилитационной медицине в Европе. Рассмотрены основные цели создания в 1989 г. Белой книги по физической и реабилитационной медицине. Проанализированы отдельные статьи финансирования из государственного бюджета реабилитации в Украине. Отмечено отсутствие системности в соответствующем финансировании.

Ключевые слова: государственный бюджет, реабилитация, физическая реабилитация, Белая книга по физической и реабилитационной медицине.

Tkachuk I.Ya., Ibragimova L.S., Ibragimov E.Yu. THE CURRENT STATE OF FINANCING OF PHYSICAL AND MEDICAL REHABILITATION IN UKRAINE

The article substantiates the necessity of financing of the medical and physical rehabilitation from the State Budget of Ukraine; the special attitude towards physical and rehabilitation medicine in Europe is highlighted; the main goals of the creation of the White Paper on Physical and Rehabilitation Medicine (1989) were considered; separate funding items of Rehabilitation from the State Budget in Ukraine were analyzed; it was stressed that it is nonsystematical.

Keywords: State budget, rehabilitation, physical rehabilitation, White book on physical and rehabilitation medicine.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодні здоров'я населення України є не тільки проблемою соціально-економічного та медичного характеру, а й чинником, що впливає на стійкість економіки до внутрішніх та зовнішніх загроз, визначає сталість її розвитку. Тому, зважаючи на погіршення його загального стану, а також на військовий конфлікт на Сході України, який суттєво впливає на стан здоров'я

та якості життя в країні, важливо досліджувати фізичну та медичну реабілітацію як інструмент підвищення рівня здоров'я людини та її повернення до належного рівня життя. Чільне місце у цьому процесі займає фінансування заходів, пов'язаних із фізичною та медичною реабілітацією, передусім державного.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До досліджень проблем реабілітації,

у тому числі фізичної та медичної, та шляхів їх вирішення зверталось чимало вітчизняних науковців, серед яких особливу вагу мають праці таких учених, як А. Магльований, Г. Магльована, В. Мухін, Т. Одинець, М. Лозюк, С. Волкова, П. Новікова та ін. Водночас існує чимало досліджень, присвячених проблемам розподілу та використання бюджетних коштів. Так, їх аналіз знаходимо у працях В. Базилевича, С. Боринця, О. Василика, В. Геєця, В. Кравченка, М. Крупки, В. Малиновського, С. Москвіна, С. Обушного, В. Опаріна, К. Павлюк, Ю. Пасічника, О. Позняк, В. Примуша, І. Чугунова, А. Чухна та ін. Проте зазвичай узакані дослідження не знаходять «точки перетину» і здійснюються у різних площинах. Така ситуація відображається на перебігу фізичної реабілітації осіб, що її потребують, що, своєю чергою, впливає на подальший фізичний стан цих осіб, їхню здатність жити повноцінно. Тому спроба авторів висвітлити окремі аспекти державного фінансування фізичної реабілітації в Україні є дуже актуальною і може слугувати основою для подальших наукових пошуків.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – висвітлити сучасний стан державного фінансування фізичної та медичної реабілітації в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз фінансових аспектів будь-якого явища передбачає чітке розуміння його сутності. Проте в науковій літературі досі немає єдиного підходу до визначення як поняття «реабілітація» загалом, так і поняття «фізична реабілітація». Наприклад, В.Г. Берко зазначає, що «фізична реабілітація є одним із видів реабілітації, що об'єднує у своєму арсеналі різноманітні фізичні методи впливу на організм» [2], визначаючи місце фізичної реабілітації в загальній системі реабілітації, а Г.П. Магльована визначає фізичну реабілітацію як «застосування з лікувальною і профілактичною метою фізичних вправ і природніх факторів у комплексному процесі відновлення здоров'я, фізичного стану та працездатності хворих і інвалідів» [4, с. 29], тим самим виділяючи особливості фізичної реабілітації порівняно з іншими видами реабілітації. Водночас ст. 1 Закону України «Про фізичну культуру та спорт» визначено, що фізкультурно-спортивна реабілітація (адже визначення фізичної реабілітації в Законі не подано) – система заходів, розроблених із застосуванням фізичних вправ для відновлення здоров'я особи та спрямованих на відновлення і компенсацію за допомогою занять

фізичною культурою і спортом функціональних можливостей її організму для поліпшення фізичного і психологічного стану [5, ст. 1].

Відповідно до цього ж Закону, центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері соціального захисту населення, сприяють розвитку фізичної культури і спорту в підпорядкованих йому навчальних закладах та стаціонарних установах соціального обслуговування, створюють умови для занять фізичною культурою і спортом, у тому числі для інвалідів, та їхній фізкультурно-спортивної реабілітації відповідно до законодавства [5, ст. 6].

Така практика є нормальною та загальноприйнятною для європейських держав, представники органів виконавчої влади яких «відчувають» відповідальність за належний стан фізичної та медичної реабілітації власних громадян. Так, ще в 1989 р. у Європі була створена так звана Біла книга з фізичної та реабілітаційної медицини (The White Book of Physical and Rehabilitation Medicine) [1], яка розроблялася чотирма авторитетними в питаннях фізичної та реабілітаційної медицини організаціями, а саме Європейською академією з реабілітаційної медицини (European Academy of Rehabilitation Medicine), Європейським Союзом медичних фахівців (Секція фізичної та реабілітаційної медицини, European Union of Medical Specialists – PRM Section), Європейським товариством фізичної та реабілітаційної медицини (European Society of PRM – ESPRM), Європейським коледжем фізичної та реабілітаційної медицини, що працює в Європейському союзі медичних спеціалістів (European College of PRM-ECPRM) [1].

Створення Білої книги переслідувало кілька основних цілей, а саме: створити єдину систему інформування осіб, що приймають ключові рішення на європейському та національному рівнях; запропонувати навчальний матеріал для лікарів, фахівців фізичної та реабілітаційної медицини та учасників її процесу, громадськості тощо [1]. Відзначимо, що з часу створення Біла книга змінюється відповідно до вимог часу і сьогодні вже діє її третя редакція.

Біла книга є своєрідним документом, що визначає необхідність реалізації фізичної та медичної реабілітації й у тому числі доводить її важливість до державних органів влади. Відповідно, в європейських країнах щороку виділяється значна сума коштів із бюджетів різних рівнів на її фінансування.

Таблиця 1

Видатки ДБУ на реабілітацію в Україні в 2015–2018 рр.

Стаття	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2016-2018, тис. грн.	2016- 2018, %
1	2	3	4	5	6
Медичне лікування, реабілітація та санаторне забезпечення особового складу ЗСУ, ветеранів військової служби та членів їхніх сімей, ветеранів війни	1 416 726,0	1 732 075,2	2 163 680,7	746 954,7	52,72
Надання освіти у загальноосвітніх школах соціальної реабілітації, загальноосвітніх ліцеях-інтернатах, гімназіях-інтернатах із посиленою військово-фізичною підготовкою та інших загальноосвітніх навчальних закладах державної форми власності	103 569,4	137 438,3	178 622,9	75053,5	72,47
Підготовка робітничих кадрів у професійно-технічних навчальних закладах соціальної реабілітації та адаптації, методичне забезпечення закладів професійно-технічної освіти	129 497,1	187 577,1	204 883,8	75 386,70	58,21
Заходи з реабілітації хворих на дитячий церебральний параліч	11 154,0	16 154,0	14 154,0	3000,0	26,9
Спеціалізована протезно-ортопедична та медично-реабілітаційна допомога інвалідам у клініці Науково-дослідного інституту протезування, протезобудування та відновлення працездатності	14 049,9	19 700,8	23 384,3	9334,4	66,44
Заходи з психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації, забезпечення санаторно-курортним лікуванням із застосуванням сучасних технологій постраждалих учасників Революції гідності та учасників антитерористичної операції	105 798,6		109 021,8	3223,2	3,05
Заходи з психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації учасників антитерористичної операції та забезпечення постраждалих учасників антитерористичної операції санаторно-курортним лікуванням		107 623,8		-	-
Заходи із соціальної, трудової та професійної реабілітації інвалідів	1 041 979,1	1 149 944,1	1 333 361,3	291 382,20	27,96
у тому числі на фінансування створення об'єктів Західного реабілітаційно-спортивного центру та створення Всеукраїнського реабілітаційно-відновлювального спортивного центру НКСІУ*	15 000,0	30 000,0	30 000,0	15 000,0	200,0

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6
Розвиток спорту серед осіб з інвалідністю та їхня фізкультурно-спортивна реабілітація	213 237,2	319 556,1	441 622,3	228 385,10	107,10
Будівництво лікувально-реабілітаційного корпусу ДУ «Національний інститут серцево-судинної хірургії ім. Амосова НАМНУ»		7 009,0	26 000,0	26 000,00	-
Національний науково-практичний центр нейротравми і нейро-реабілітації у складі державної установи «Інститут нейрохірургії ім. акад. А.П. Ромоданова НАМН України»			6 568,0	6 568,00	-
Реабілітація дітей-інвалідів	675,0	675,0	675,0	0	0
Всього:	3 036 011,3	3 677 078,4	4 501 299,1	1 465 287,8	48,26

*Фінансування створення Всеукраїнського реабілітаційно-відновлювального спортивного центру НКСІУ почалося тільки з 2017 р.

Джерело: створено авторами за матеріалами [6–8]

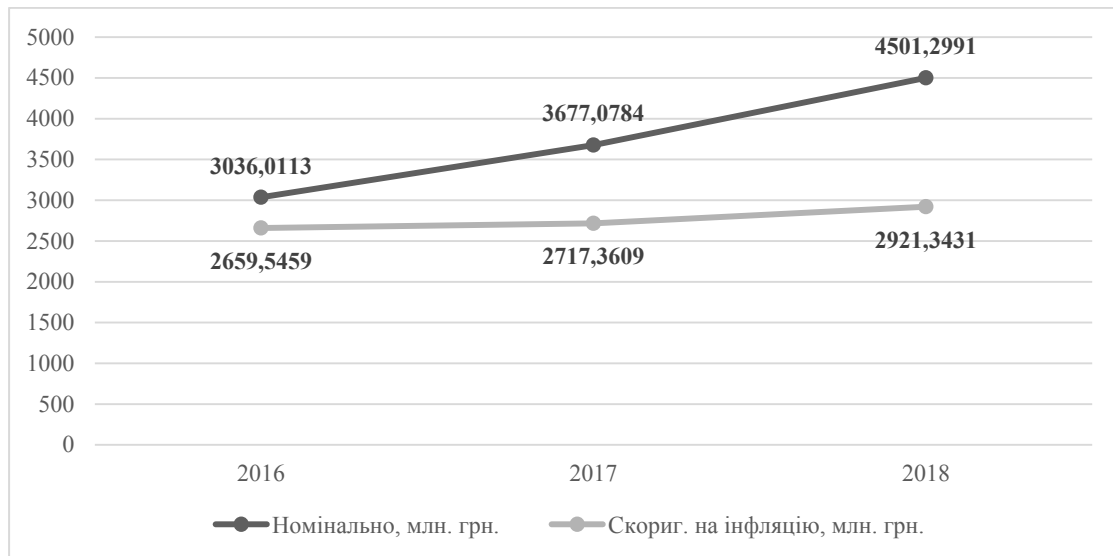
В Україні фінансування реабілітації з державного бюджету здійснюється також. Інформація про видатки ДБУ на різного роду реабілітаційні заходи відображено в табл. 1.

З табл. 1 видно, що номінально обсяги фінансування, що спрямовувалися на заходи з реабілітації, зросли на 1 465 287,8 тис. грн., або на 48,26%. Проте не спостерігалось однакового зростання за всіма статтями видатків. Так, суттєво зросли такі статті видатків ДБУ, як: «Медичне лікування, реабілітація та санаторне забезпечення особового складу ЗСУ, ветеранів військової служби та членів їх сім'ї, ветеранів війни» (52,72%); «Надання освіти у загальноосвітніх школах соціальної реабілітації, загальноосвітніх ліцеях-інтернатах, гімназіях-інтернатах із посиленою військово-фізичною підготовкою та інших загальноосвітніх навчальних закладах державної форми власності» (72,47%); «Підготовка робітничих кадрів у професійно-технічних навчальних закладах соціальної реабілітації та адаптації, методичне забезпечення закладів професійно-технічної освіти» (58,21%); «Спеціалізована протезно-ортопедична та медично-реабілітаційна допомога інвалідам у клініці Науково-дослідного інституту протезування, протезобудування та відновлення працездатності» (66,44%); «Фінансування створення об'єктів Західного реабілітаційно-спортивного центру та створення Всеукраїнського реабілітаційно-відновлювального спортивного центру НКСІУ» (200%); «Розвиток спорту серед осіб з інвалідністю та їх фізкультурно-спортивна

реабілітація» (107,10%). Водночас зростання видатків на такі статті, як «Заходи з реабілітації хворих на дитячий церебральний параліч» (26,9%); «Заходи з психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації, забезпечення санаторно-курортним лікуванням із застосуванням сучасних технологій постраждалих учасників Революції гідності та учасників антитерористичної операції» (3,05%); «Заходи із соціальної, трудової та професійної реабілітації інвалідів» (27,96%) були незначними.

Відзначимо, що впродовж досліджуваного періоду окремі видатки характеризувалися несистемністю. Так, «Заходи з психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації, забезпечення санаторно-курортним лікуванням із застосуванням сучасних технологій постраждалих учасників Революції гідності та учасників антитерористичної операції» фінансувалися у 2016 р. та 2018 р., тоді як у 2017 р. зі статті видатків було вилучено спрямованість цих коштів на реабілітацію постраждалих учасників Революції гідності та учасників антитерористичної операції.

Позитивним моментом є виділення коштів ДБУ на будівництво лікувально-реабілітаційного корпусу ДУ «Національний інститут серцево-судинної хірургії ім. Амосова НАМНУ», що розпочалося у 2017 р. (за період 2017–2018 рр. повинно бути виділено дещо більше 33 млн. грн.), а також на підтримку Національного науково-практичного центру нейротравми і нейро-реабілітації у складі

Рис. 1. Загальна сума коштів, що виділяється з ДБУ на заходи з реабілітації в Україні у період 2016–2018 рр., млн. грн.

Джерело: побудовано авторами за [6–8; 3]

державної установи «Інститут нейрохірургії ім. акад. А.П. Ромоданова НАМН України» (у 2018 р. – 6,57 млн. грн.).

Зважаючи на все сказане вище, проаналізуємо загальні видатки, що здійснюються з ДБУ на реабілітацію в Україні в період 2016–2018 рр. (рис. 1).

Як бачимо з рис. 1, загальна сума коштів, що виділяється з ДБУ на реабілітацію в Україні (у тому числі спрямованих на підтримку наукових та реабілітаційних закладів та комплексів), є доволі значною. При цьому слід відзначити, що тренд до зростання такого роду фінансування зберігається навіть за коригування на інфляцію.

Висновки з цього дослідження. Фінансування заходів із фізичної та медичної реабілітації є важливим елементом підтримки осіб, що потребують допомоги в післяопераційний період у зв'язку з травмами різного роду тощо, адже від її якості залежить їх повернення до повноцінного життя.

В Україні відповідальність за формування та реалізацію державної політики у сфері

соціального захисту населення несуть центральні органи виконавчої влади. Вони ж сприяють розвитку фізичної культури і спорту в підпорядкованих йому навчальних закладах та стаціонарних установах соціального обслуговування, створюють умови для занять фізичною культурою і спортом, у тому числі для інвалідів, та їх фізкультурно-спортивної реабілітації, що відповідає практиці європейських держав.

В Україні на фінансування заходів із реабілітації різного роду спрямовується значна сума коштів, і у зв'язку з підвищенням потреби в ній ця сума в період 2016–2018 рр. зростає майже вдвічі. Проте зміна видатків на реабілітацію у цьому періоді не є однорідною в розрізі різних статей, що, з одного боку, є результатом здійснення бюджетної політики в умовах обмеженості ресурсів, а з іншого – свідченням відсутності її системності. Отже, важливо розробити чітку політику підтримки реабілітації в Україні, адже від ефективності її реалізації значно залежить повернення людини до нормального життя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. White Book on Physical and Rehabilitation Medicine in Europe Introductions, Executive Summary, and Methodology. European Journal of Physical and Rehabilitation Medicine 2018 April;54(2):125-55. DOI: 10.23736/S1973-9087.18.05143-2.
2. Берко В.Г. Становлення і розвиток реабілітації загалом і фізичної реабілітації зокрема. URL: http://www.vmurol.com.ua/upload/Naukovo_doslidna%20roboita/Elektronni_vidannya/Act_problemi/2007/7.pdf.
3. Індекс інфляції. URL: <https://index.minfin.com.ua/economy/index/inflation/>.

4. Магльована Г.П. Основи фізичної реабілітації. Львів: Ліга-Прес, 2006. 148 с.
5. Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 27.09.2017 № 3808-12. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3808-12/conv>.
6. Про Державний бюджет України на 2018 рік: Закон України від 07.12.2017 № 2246-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>.
7. Про Державний бюджет України на 2017 рік: Закон України від 21.12.2016 № 1801-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1801-19/page2>.
8. Про Державний бюджет України на 2016 рік: Закон України від 25.12.2015 № 928-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/928-19/page2>.

REFERENCES:

1. White Book on Physical and Rehabilitation Medicine in Europe Introductions, Executive Summary, and Methodology. European Journal of Physical and Rehabilitation Medicine 2018 April; 54(2):125-55. DOI: 10.23736/S1973-9087.18.05143-2.
2. Berko, V. G. (2007) Stanovlennia i rozvytok reabilitatsii zahalom i fizychnoi reabilitatsii zokrema [Formation and development of rehabilitation in general and physical rehabilitation in particular]. Available at: http://www.vmurol.com.ua/upload/Naukovo_doslidna%20robota/Elektronni_vidannya/Act_problemi/2007/7.pdf.
3. MinFin (2018) Index of inflation. Available at: <https://index.minfin.com.ua/economy/index/inflation/>
4. Magliovana, G. P. (2006) Osnovy fizychnoi reabilitacii [Fundamentals of physical rehabilitation] Lviv: Liga-Pres (in Ukrainian).
5. Verkhovna Rada of Ukraine (2017). "About physical culture and sports": The law of Ukraine. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3808-12/conv>.
6. Verkhovna Rada of Ukraine (2015). "About the state budget of Ukraine on the 2016": The law of Ukraine. Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>.
7. Verkhovna Rada of Ukraine (2016). "About the state budget of Ukraine on the 2017": The law of Ukraine. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1801-19/page2>.
8. Verkhovna Rada of Ukraine (2017). "About the state budget of Ukraine on the 2018": The law of Ukraine. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/928-19/page2>.